

45. Rude *Ruta graveolens*: nedtoner kønsdriften, pest, dårlige øjne, modgift
46. **Humle** *Humulus lupulus*: krydder- og konserveringsmiddel ved ølbrygning
47. a: **Mørk kongelys** *Verbascum nigrum*, b: **Filtbladet kongelys** *Verbascum thapsus*: hoste, farvning
48. Romersk rejnfan. *Tanacetum crispum*. Middel mod orm og hæmorider.
49. Matrem *Chrysanthemum parthenium*: bistik, kolik
50. Kartebolle *Dipsacus sativus*: Anvendes ved uldens tilberedning
51. Cikorie *Cichorium intybus*: sårlægende, fordøjelse
52. **Ambra** *Artemisia abrotanum*: anvendes som røgelse
53. Svalerod†† *Vincetoxicum hirundinaria*: pest, slangebid, menstruationsforstyrrelser
54. Kulsukker † *Symphytum officinale*: sårlægende
55. Salvie *Salvia officinalis*: feber, nattesved, bylder betændelse, blodstandsende
56. Farvevaid *Isatis tinctoria*: farver uld og hør blå
57. Stjerneskærm *Astrantia major*: dens medicinske brug er glemt
58. Grøn mynte *Mentha spicata* var. *spicata*: styrker hjerte og hukommelse, stilner hikke
59. a: Pastinak *Pastinaca sativa*: mod syg lever og milt, diarre, tandpine, potensmiddel, køkkenurt
60. a: Moskus katost *Malva moschata*: søvnløshed, hovedpine, nyresten, nyrebetændelse b: Hasselurt † *Asarum europaeum*: brækmiddel
61. Husløg *Sempervivum tectorum*: feber, betændelser, beskytter mod lynnedslag

62. Sæbeurt † *Saponaria officinalis*: øjnenes uklærlighed, susen for ørerne, smerter i brystet, sæbe
63. Pestilenzurt *Petasites hybridus*: pestbylder
64. **Tandbæger** *Ballota nigra*: hundebid-øjen- og ørelidelser, opkvikkende
65. Krusemynte *Mentha spicata* var. *crispa*: styrke hjerte og hukommelse, stilne hikke
66. Oksetunge † *Anchusa officinalis*: pest, melankoli
67. Betonie *Stachys officinalis*: virksom mod 47 sygdomme bl.a. svindsot, lungesot, dårlige tænder, tryllemiddel m. slanger

Fed skrift: reliktpanter

Understreget skrift: muligvis reliktpanter

†: **MINDRE GIFTIGE PLANTER, DER SJÆLDENT GIVER ANLEDNING TIL FORGIFTNING**

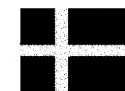
††: **GIFTIGE PLANTER**

†††: **DE FARLIGSTE GIFTPLANTER DER JÆVNLIGT GIVER ANLEDNING TIL FORGIFTNING**

Læs mere om klosterhavens planter på www.skanderborgmuseum.dk/herbariet eller i bogen "Klosterhaven i Øm" af J. Lind og H.N. Garner. Bogen fås i museumsbutikken, hvor der også kan købes frø og planter fra urtehaven.

Øm Kloster Museum
Munkevej 8, Emborg, 8680 Ry

Tlf. +45 86 89 81 94
info@skanderborgmuseum.dk
www.skanderborgmuseum.dk

Øm klosterhave

Middelalderens munke indførte mange nye planter til Danmark, som de tog med sig fra deres moderklostre i Sydeuropa. De dyrkede først og fremmest grøntsager samt lægeurter til medicinsk brug, men også enkelte prydblplanter som liljer til at smykke alteret under gudstjenesten. Lægeurterne blev anvendt til fremstilling af medikamenter og omslag mod allehånde sygdomme.

Vi ved ikke præcis, hvor klosterhaven ved Øm var placeret, men formentlig øst for hovedfløjen og i nærheden af hospitalsbygningen. Klostret har også haft en stor frugthave med æbler, kirsebær, blommer og hasselnød. Den kan meget vel have ligget nord for klosterkirken, sammen med kirkegården.

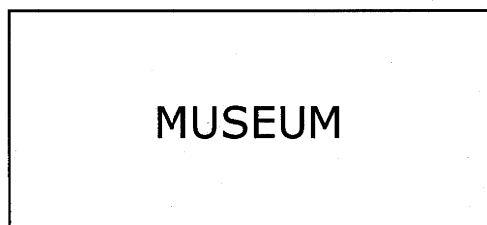

Den nuværende have ved Øm kloster er anlagt i 1926, og er Danmarks ældste museums-klosterhave. Den blev skabt af botanikeren Jens Lind, der var apoteker i Østbirk og Viborg. Han havde forinden undersøgt klostertomten nøje for reliktpanter, dvs. planter, der med stor sikkerhed har overlevet fra middelalderens klosterhave. Disse levende vidnesbyrd om munkene på Øm omfatter bulmeurt, gul havreblomme, hjertespan, humle, hundetunge, hyld, kalmus, mørk kongelys, filtbladet kongelys, rundbladet katost, skarntyde og svaleurt.

Plan over urtebedene i klosterhaven

1 2 3 4

5	6	7
8	9	10
11	12	13
14	15	16
17	18	19

↑
I
N
D
G
A
N
G

20	21	22	23	24	25	26	27	44	45	46	47	48	49	50	51
28	29	30	31	32	33	34	35	52	53	54	55	56	57	58	59
36	37	38	39	40	41	42	43	60	61	62	63	64	65	66	67

1. **Bukketorn** † *Lycium halimifolium*: hegn og hækplante
2. Rødgran *Picea abies*: Plaster
3. Almindelig hassel, Hasselnød *Corylus avellana*: hugormebid, hårtab, diarré
4. **Gul havreblomme** *Prunus insititia*: spisefrugt
5. **Porse** *Myrica gale*: krydder- og konserveringsmiddel ved ølbrygning
6. **Kalmus** *Acorus calamus*: maveonde, beskytter mod smitte ved epidemier
7. a: Tørstetræ † *Rhamnus frangula*: Afførings- og brækmiddel b: Dansk Ingefær †† *Arum alpinum*: slimløsende, afførende
8. a: Kodriver *Primula veris*: Melankoli, podegra, hovedpine b: Sar *Santureja hortensis*: krydderplante
9. Singrøn † *Vinca minor*: diarre, bylder, dysenteri, maveonde
10. a: Løvestikke *Levisticum officinale*: blæresten, dårlig syn, spiseurt. b: **Hyld**, almindelig *Sambucus nigra*: urindrivende, afførende, betændelse
11. **Jernurt** *Verbena officinalis*: epilepsi
12. **Gemserod** *Doronicum pardalianches*: den medicinske virkning er i dag ukendt

13. **Alm. Katost** † *Malva silvestris*: søvnløshed, hovedpine, nyresten og nyrebetændelse
14. **Kransburre** *Marrubium vulgare*: brystværk, hoste, sår, dårlig ånde, hæmorider, øjensalve
15. Kvæsurt *Sanguisorba officinalis*: standser blødninger
16. **Hundetunge** † *Cynoglossum officinale*: sårlægende
17. **Svaleurt** †† *Chelidonium majus*: skurv, fnat, øjendråber
18. **Galdebær** †† *Bryonia alba*: afføringsmiddel, sveddrivende, brækmiddel b: **Skarntyde**††† *Conium maculatum*: nedtoner kønsdriften, kighoste, nervesygdomme, sløvende, søvndyssende virkning
19. a: Påskelilje *Narcissus pseudonarcissus*, b: Pinselilje *Narcissus poëticus* L. c: Dorthealilje † *Leucojum vernum*, d: Madonnalilje *Lilium candidum*: liljer er prydplanter, symbol på Jomfru Maria. e: Hvidløg *Allium sativum*: betændelse, hovedpine, hudsygdomme, fodsvamp
20. Hjertensfryd *Melissa officinalis*: melankoli, tandpine, bistik
21. **Bulmeurt** ††† *Hyoscyamus niger*: smerter, bedøvende, dårlige tænder
22. **Hjertespad** *Leonurus cardiaca*: klemmen ved hjertet
23. **Alm. Regnfan** † *Chysantemum vulgare*: lopper, orm
24. Prikbladet perikon † *Hypericum perforatum*: frostsår, sårlægende, bylder, kolera & ved farvning og garvning
25. Baldrian *Valeriana officinalis*: urindrivende
26. a: Malurt † *Artemisia absinthium*: stinkende ånde, søsyge, mavesmerter, blå pletter, sår, bylder b: Korbenedict *Cnicus benedictus*: orm, feber, forgiftninger

27. **Springknap** *Parietaria erecta*: fregner, børnesår, tandpine, tør hoste, nyre- og underlivssygdomme
28. Timian *Thymus vulgaris*: melankoli, hoste, kighoste
29. a: Galnebær ††† *Atropa belladonna* og b: Skopolaminurt *Scopolia carniolica*: Smertestillende, bedøvende
30. **Rundbladet katost** *Malva neglecta*: søvnløshed, hovedpine, nyrebetændelse, blæresten
31. Stormhat ††† *Aconitum napellus*: gigt, stær, kræft, hævede kirtler
32. Boghvede *Fagopyrum sagittatum*: gryn til madlavning
33. Alant *Innula helenium*: kighoste, pest, orm
34. Balsam *Krysantemum majus*: epilepsi, spedalskhed, lus, trediedagsfeber
35. Estragon *Artemisa drancunculus*: krydderplante
36. Isop *Hyssopus officinalis*: øresmerter, blå øjne
37. Mesterrod *Peucedanum ostruthium*: virksom mod 70 forskellige sygdomme, bl.a. febernedsettende
38. **Spansk kørvel** *Myrrhis odorata*: spiseurt
39. Lavendel *Lavandula augustfolia*: røgelse, mod møl, hovedpine, svimmelhed, smerter
40. **Fingerbøl** ††† *Digitalis purpurea*: sårlægende
41. Slangeurt *Polygonum bistorta*: skørbug, pest, standser blødninger, opkvikkende
42. Cypres vortemælk†† *euphorbia cyparissia*: vorter
43. Kamille *Chamomilla recutita*: sveddrivende, forkølelse
44. **Bonderose**, (Pæon) † *Paeonia officinalis*: epilepsi, tandpine, mod tandbrudssmerter hos børn